

mer še kar naprej (I/221). — V obeh knjigah je tudi precej pravopisnih napak in grdobij: dopade (I/30); bolj tiho (I/31); po sveže oliščenih brezah (I/36); zbrihtal (I/80); s tolikim mesom (I/95), zrajtal (I/126); naravnost vesela (I/179); obnašal (I/204); plesoč (II/104); lakt (II/112), k sreči (II/211) in tako dalje. Po drugi strani je treba Jalenu priznati, da je njegov jezik naraven, lep in sočen. Vse polno je dobrih izrazov (podsončnik, drevak, kolišče), ki se bodo gotovo zakoreninili. Posebno izviren in prijeten je v svoji neodvisnosti pri medmetih (khmm, mhhh, mmno, buuum, mrmhrm, iiihihi, krhmkrhm, ngakh, haaroom, hhhahrmmm itd.) in v redkobesednosti pri pogovorih, kajti gotovo je malo-besednost značilna lastnost primitivca. — Tako smo z Jalenovimi Bobri dobili ne samo umetniško dokaj pomembno delo, ampak tudi knjigo, ki bo koristno nadomestila podobno manjvredno tujo literaturo, po kateri predvsem sega mladina. Jalen je znal čar divjine, lova, eksotike in romantike odeti v prikupno in za vsakogar užitno posodo.

Janko Moder.

Jože Dular: **Zveste menjave**. Knjiga pesmi. Izdal Literarni klub 1941. Str. 72. — **Ljudje ob Krki**. Slovenčeva knjižnica 1943. Str. 206.

Kot kaže hotenje najmlajšega pisateljskega rodu, hoče biti umetnost, ki je pomenila ekspresionistom nekak tih, krčevit samogovor in ki se je pozneje sprevrgla naturalistom v tendenčno borbenost, sodobnikom le topla luč na domačem ognjišču; zato pa ji z druge strani venomer preti nevarnost idilike. Vzrok za to spremembo okusa je treba iskati v konstelaciji časa. Skrivnostne kozmične daljave, po katerih je krožil duh ekspresionizma, so na gosto zastrte z mračnimi znamenji časa, narurna strast, ki jo je hotel naturalizem ustoličiti kot edino vrednoto, ki zasluži umetniško obdelavo, pa je zavzela naravnost diabolične oblike. Tako smo se znašli v ozkem krogu domačnosti, hkrati pa zaznali, da živita v nas kot žerjavica pod pepelom vendarle tudi duša in vest. Izraz tega občutja je umetnost najmlajšega rodu, ki ga predstavljajo imena: Severin Šali, Stanko Kociper, Jože Krivec, V. Beličič in Jože Dular, ki je izdal doslej drobno zbirko pesmi »Zveste menjave« ter knjigo črtic in novel z naslovom »Ljudje ob Krki«, obenem pa pripravil za tisk svoj prvi obširnejši tekst, roman »Krka umira«. — Kakšni so torej estetski rezultati?

Pesniško se giblje Dular v mejah impresije, vendar pa to ni vedno čist impresionizem, ampak ga podobno kot pri Gradniku po navadi spremljata refleksija in miselna poanta. Gradnikovo ime se je ob Dularju že večkrat imenovalo in tudi ta zbirka ne more povsem zatajiti njegovih vplivov. Vzemimo n. pr. pesem Prostost! Če izvzamemo zadnji stih, je pesem vseskoz Gradnikova. Ali kdo se ob Zapuščeni ne spomni na Gradnikova Pisma? Sploh bi ob natančni primerjavi obeh pesnikov utegnil kdo posebno v slogu in metaforiki dognati marsikako posebnost, ki jo je učenec nezavedno prevzel od svojega mojstra. Toda kljub vplivom, ki so pri začetniku tako rekoč nujni, Dularju ne moremo odreči talenta. So v knjigi pesmi, za katerimi čutiš močne utripe duha, le da si notranje doživetje večkrat ni znalo izsiliti adekvatnega zunanjega izraza. Pa tudi neorganska misel je marsikje ubila prvotno lirsko emocijo. Značilna se mi zdi glede tega pesem Obup:

Vse trga v meni se in vre, kipi...

Kaj je to konec? Mar se res izteklo
gorje bo v prazno, šele ko bo jeklo
blesteče omočila topla kri?

O Bog nevidni, Ti mi pošlji moč,
ne daj, da roko bi položil nase!

O vzdigni me! Naj bom drevo, ki rase,
viharje vse le zate zmagujoč.

Kako rad bi človek prisluhnil tragediji mladosti, ki jo tare obup, toda bolečina sama v pesmi ni privrela na dan, marveč jo je pisatelj le površno nakazal s tremi brezosebnimi glagoli: trga — vre — kipi, ki so sicer res polni

dinamike, in z mislijo na samomor, a to je tudi vse; kajti takoj nato spodrine čustvo obupa misel na Boga, ki se poetu izoblikuje v iskreno molitev. Za vsak intimnejši pogled v obupano dušo, kot ti obeta naslov, pa smo ostali docela prikrajšani. Tu se odpira vprašanje, ali je tak način pesnenja avtorju notranja nujnost, logična posledica oblikovanja ali le rešitev iz trenutne zagate, torej znak nemoči. Sploh me Dularjeva miselna lirika ni ogrela. Z njo je pač skušal dati svoji pesmi večji poudarek aktualnosti, toda kot lirik teže sodobnosti ni dojel. Take so pesmi Mrzla ognjišča, Osamelost, Sedmina, deloma tudi Vsakdanje pesmi. Izvzel bi le pesem Nebo gori. Očit oblikovni napor razodeva tudi šestorica sonetov z cikličnim naslovom Luč v zapečku, ki v tej obliki niso dozoreli do tiste polnosti, ko se vsebina in oblika pretopita v eno, v svojski organski lik, ki se zdi, kot da je bil v hipu utrzan iz srca, čeprav zamisel cikla sama po sebi ni slaba.

Svež in močan pa je tam, kjer je prišla do izraza njegova prava narava, to se pravi, v impresijah in v apartni Viteški ljubezni. Te pesmi so porok resnične tvorne sile. So to drobne, plastične slike, polne lirične ubranosti, iz katere diha življenje. S preprostimi besedami ti pričara pesnik opoldansko pripeko, ki pritiska na vas, vodnjak sredi vasi, otroke, ki se love po vrtovih, in delavce na polju, ki so ob udarcih zvona sklenili roke k molitvi (sredi dneva). Kolik mir je zajel družino, ki se pod noč zbira k počitku (Pod noč). Kako polna napetosti je n. pr. tudi ljubavna idila, ki se spleta med dvema človekoma (Svetla pesem). Taki prizori kar kriče po ilustratorju. Med pesmi, ki so izraz resnične lepote, spadajo vsekakor še Lepa je ta jesen, Tožba, Pričakovanje, Vdanost, Pozna jesen in Žalost. Če dobi njegov izraz sčasoma še večjo subtilnost in muzikalnost, smemo pričakovati, da nam zori v Dularju močan razpoloženski lirik, ki se zna že danes izražati v krepkih podobah, kakršna je n. pr. ta:

Listi kot ptice ujete
v krošnjah drhte.
V hosti sekira laja,
žalost pa vame zasaja
svoje zobe.

Enak uspeli poskus predstavlja triptih Viteška ljubezen, ki je navzlic krhki snovi poln epske nazornosti. S tem nam je podal dober primer sodobne pripovedne pesmi, ki jih v slovenski književnosti po nastopu moderne in njenih neposrednih učencev sploh nismo več brali. So pa končno vmes tudi pesmi, kot n. pr. Kmečka ljubezen ali Ob svitu ognja, ki ne zaslužijo mesta v sodobni pesniški zbirki.

Podobne rezultate nudi njegova proza. Preko dve sto strani obsegajoče delo »Ljudje ob Krki« vsebuje trinajst novelističnih poskusov, ki pa prinašajo komaj dva primera dobre umetnosti, drugod pa sta oblikovanje nadomestila anekdota in opis. Pisatelj je sicer natančno orisal vnanja lica svojih junakov, le malokdaj pa jim je skušal pronikniti v dušo, v skrite vzgibe notranjosti, kjer se pričinja oblikovanje usod. Zato je njegova novela marsikdaj obtičala na pragu umetnosti. Med take deloma smešne, deloma žalostne zgodbe spadajo Sulec, Tatovi, Zankar in Žganje, kot celota pa tudi Krača svetega Antona in Petrov, ki pa imata vsaj lepe prirodne opise. Zankarja je skušal psihološko poglobiti, a iz snovi, ki jo vsebujeta Zankar in Petrov, bi pod roko pravega umetnika nastali močni noveli, polni baladne grozotnosti. Pa tudi protialkoholna tendenca, ki jo hoče poudariti Žganje, v tej obliki umetniško ni prepričevalna. Snovno zanimivejše so Osojnik je zadihal, Zgodba Franceta Lipnika, Posmrtninsko zavarovanje in pregljevska ubrana France Oven odhaja, kjer je skušal pisatelj zajeti širši življenjski izsek. Zgodba Franceta Lipnika in Osojnik je zadihal nosita celo zametke močne socialne novele.

Kos resnične umetnosti pa predstavljata Leseni petelin in Vinograd. — Stari Kobal, ki je lahkomišlno zapravil posestvo, iz nič ustvari vinograd na pusti ledini, katero mu je krčmar Legan prepustil v užitek. Ko bi moral po dvajsetih letih prvič sam pobrati sadove, pride nevihta; toča treska po trsju,

Kobal pa skače od kola do kola, vsak grozd posebej bi rad ubranil; toda nenadoma ga vsega upehanega sredi naliva zadene kap. — Jure Strnad si je z enako pridnostjo postavil domačijo, a pastorka in zet sta ga za vse ogoljufala. Celo leseni petelin, preprosta naprava, ki se obrača po vetru, plahuta s perutmi in pri tem proizvaja hreščeče glasove, ki jo smatra Strnad v svoji starčevski pameti za veliko umetnino in ki mu v zapuščenosti pomeni edino uteho, ne sme stati na strehi. — Le v teh dveh primerih se je pisatelju strnilo življenje v organsko celoto, povsod drugod pa je ostalo ob pomanjkanju vsake globlje psihologije fragmentarno.

Posebno mesto v knjigi zavzema daljša novelistična zasnova Zemlja in ljubezen, ki pa nudi kljub ljubkosti posameznih mest le nekako dispozicijo prave novele. Po motivu, ki ga tvori ljubezen med sinom zadolženega kmeta in bogato gruntarsko hčerko, vsa stvar ni posebno izvirna, pa tudi značaji so prešablonsko orisani. Smrt starega Gorjana, ki zaradi preobilnega pijančevanja umre ravno takrat, ko sin odhaja za kruhom v tujino, pa vpliva kot deus ex machina. Močni pa so globoki etični poudarki in sveži prirodni opisi. Sploh pa so ti opisi najmočnejša postavka njegove tvornosti. Enako priznanje zasluži Dularjev jezik z mnogimi krajevnimi odtenki, ki se tem njegovim Dolenjcem še prav posebno prilégajo.

Tako si je Dular na nekaterih mestih, tako v liriki kakor tudi v noveli, ustvaril dokaj močno osnovo, iz katere utegne pognati kdaj zrela umetnost.

Avgust Zavbi.

Moderna španska lirika. Poslovenil Alojz Gradnik. Ilustriral Miha Maleš. Uvodni esej B. Borko. Izdala Bibliofilska založba (Umetnost) v Ljubljani, 1943.

Po antologiji iz italijanske lirike nam je A. Gradnik v kratkem časovnem presledku podaril nov izbor, to pot izbor iz moderne španske lirike. V knjigi, ki že po svoji zunanji opremi dela čast založnici in slovenski književni kulturi, je zbranih enajst najrazličnejših predstavnikov nove in najnovejše pesniške smeri v Španiji (v obzir prihaja samo evropska, ne pa tudi španska Amerika).

Zbirko uvaja kratek esej B. Borka. Po splošnem uvodu v razumevanje moderne španske poezije in njenih svojskih značilnostih nas pisatelj v njem seznanja z njenimi glavnimi predstavniki in se zlasti pomudi pri osebnostih, ki so v knjigi zastopane. Kratki esej je pisan lepo tekoče in čitatelja zadostno informira o vseh pojavih modernega španskega lirizma in o njegovih tvorcih.

Na čelu zbirki stoji, zastopan s tremi pesmimi, Miguel de Unamuno, glava in srce tako imenovane »generación del 98«, mistični iskalec poslednjih večnih resnic, poet, ki je globoko vkoreninjen v španski tradiciji in ki klasično združuje v sebi formalno izdelanost in idejno globino. Njegovo mistično občutje je globoko in tipično špansko. Pesmi, prevedene v izboru, nam kažejo tri različne teme Unamunovega pesniškega navdiha. »O rad bi jaz umrl z odprtimi očmi« je izraz čustva ljubezni in globoke spojenosti s špansko zemljo, z njenimi planinami, ki je bil »zrak z njih peči« pesniku »dih življenja«, druga: »Kaj tvoje je življenje, duša moja?« razodeva pesimistično občutje življenja, tretja: »O čem razmišljaš Ti, moj mrtvi Kriste?« pa je silna izpoved vere v Krista in v onostransko življenje. — Antonio Machado, vodilni lirik imenovanega španskega pesniškega rodu, melanholični pesnik Kastilije, je v antologiji najmočnejše zastopan (22 pesmi). Njegove pesmi so večinoma impresionistična evokacija narave (Sorijska polja, A José María Plácido itd.) z rahlim navdihom melanholiije. Na ljubo pesniški misli je njegov formalni izraz nekoliko nedognan. V tem mu je pravo nasprotje Juan Ramón Jiménez, mojster oblike, ki se v svoji subtilnosti mestoma odteguje smiselni analizi. Izmed ostalih pesnikov, ki so zastopani v izboru z več kakor eno pesmijo, naj omenimo surrealističnega Federica García Lorco (Nezvesta žena, Vitezova pesem), Pedra Salinasa in edino žensko predstavnico Josefino de la Torre. Ostali: Gerardo Diego, Luís Cernuda, Jorge Guillén, Fernando Villalón in Rafael Villanova so predstavljeni z enim samim delom, kar je pač premalo, da bi čitatelj mogel dobiti pravi vtis o njih pesniški tvornosti.